

Keski-Suomen ELY-keskus
kirjaamo.keski-suomi@ely-keskus.fi

Viite: Lausuntopyyntö 22.1.2024**Asia: Toimenpideselvitys valtatie 4:n parantaminen välillä Lusi-Kanavuori, Heinola, Sysmä, Hartola**

Keski-Suomen ELY-keskus ja Uudenmaan ELY-keskus ovat laatineet toimenpideselvityksen valtatie 4:n parantamiseksi Lusin ja Kanavuoren välillä. Lisäksi on laadittu erillinen aluevaraus suunnitelma Hartolan kohdalle. Toimenpideselvityksessä päädyttiin 2+1-kaistaiseen jatkuvaan ohituskaistatiehen rinnakkaistieverkolla (vaihtoehto A+). Lahden museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo esittää Päijät-Hämeen osalta toimenpideselvityksestä (raportteja 40/2023) ja sen liitteistä pyydettyä lausuntonaan seuraavaa.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Toimenpideselvityksessä on tunnistettu suunnittelualueeseen liittyvien muinaisjäännösten suojelu ja selvitystarpeet. Muinaisjäännösten osalta on huomioitava erityisesti se, että muinaisjäännöstiedot ovat ajan tasalla ainoastaan Hartolassa sijaitsevalla VT4:n nykyisellä tiealueella. Ko. tielinjalla sijaitsevat muinaisjäännökset on selvitetty ja tutkittu vuosina 2020 ja 2021 liittyen VT4:n parannushankkeeseen. Muilta osin tiedot suunnittelualueella sijaitsevista muinaisjäännöksistä ovat vanhentuneet. Jos ja kun uusia tielinjauksia suunnitellaan ja tehdään muualle kuin edellä mainitulle VT4:n tienparannusalueelle, on näiden alueiden osalta muinaisjäännökset selvitettävä ja huomioitava. Lisäksi suunnitelmakarttoihin on syytä lisätä muinaisjäännösrekisterin tietojen mukaisesti suunnittelualueella ja se läheisyydessä sijaitsevat *mahdolliset muinaisjäännökset*, kuten esimerkiksi historialliset kylätontit (*Vahteristo* 1000007092, *Telkkävuori* 1000023985, *Iso-Mäkäri* 1000007090, *Onkiniemi Liikkuvakivi* 781500001, *Onkiniemi* 1000007093, *Unaja* 1000024239, *Pohjola 2* 1000007095, *Koskipää* 1000023920, *Hartola* 1000023913, *Kirjala* 1000023916, *Kirkkola rusthäll* 1000023918). Jos hankkeessa näiden alueille kohdistetaan muuttuvaa maankäyttöä, on kohteiden muinaisjäännösstatukset ja rajaukset määriteltävä nykyistä tarkemmin ja tarvittaessa kohteet on myös arkeologisesti tutkittava ennen kuin niiden alueet voidaan vapauttaa rakentamiselle.

Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Toimenpideselvityksessä ja sen liitteissä on hyvin tunnistettu valtatie halkomat rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman alueet, jotka vaativat enemmän suunnittelua ja arviointia hankkeen edetessä. Hartolassa hanke sivuaa maakunnallisesti merkittävää Pohjolan kartanon kulttuurimaisemaa, Hartolan kirkonkylän eteläisintä rajausta Tainionvirran kohdalla sekä Ruskealan ja Kirkkolan kylien kulttuurimaisemaa (MARY 2006), joka on myös valtakunnallisesti merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön alue (RKY 2009).

Sysmän alueella valtatie 4 kulkee Onkiniemen kylän paikallisesti arvokkaan kulttuuriympäristön kautta. Vanha maantie mutkittellee kylän kohdalla nykyisen valtatie itäpuolella. Kylässä ja vanhan raitin varrella on säilynyt runsaasti erityyppistä rakennuskantaa 1800–1900-lukujen vaihteesta, kuten seurantalot Rientola, koulu, sekä erikokoisia maatalous- ja asuinrakennuksia. Kylän eteläpuolella vanha maantie ylittää Pirttilammen ja Iso-Mäkärin välisen ojan kivisiltää pitkin. (Sysmän rakennetun kulttuuriympäristön selvitys, N. Könönen 2005). Lisäksi aivan valtatie tuntumassa Onkiniemen kohdalla on maisemallisesti arvokas Liikkuva kivi -niminen siirtolohkare. Onkiniemen kylä muodostaa rakennushistoriallisesti arvokkaan kokonaisuuden, jonka arvojen säilymisedellytykset on hankkeen yhteydessä turvattava. Siksi museo pitää myönteisenä, että Onkiniemen kohdalla toimenpiteitä, kuten rinnakkaistietä, on suunniteltu lähtökohtaisesti valtatie länsipuolelle.

Rakennetun kulttuuriympäristön ja maiseman kannalta keskeisiä hankkeen toimenpiteitä ovat eritasoliittymien rakentaminen, tien leventäminen, melusuojaukset sekä esitetty oikaisu. Kulttuuriympäristön kannalta merkittävillä alueilla on toimenpiteiden huolelliseen suunnitteluun kiinnitettävä erityistä huomiota. Valittu vaihtoehto (A+) on museon näkemyksen mukaan helpompi sovittaa kulttuuriympäristöjen erityispiirteitä kunnioittaen ympäristöön kuin kokonaan nelikaistaiset vaihtoehdot. Mahdollisten uusien liityntäteiden sekä rinnakkaistieverkoston maisemaan sovittamiseen on syytä kiinnittää edellä mainitun lisäksi huomiota.

Toimenpidekartassa piirustuksessa nro Y1-4 esitetään valtatie 4:n oikaisuvaihtoehdot Pohjolan kartanon läheisyydestä Hartolassa. Sekä VE1 että VE2 menevät Ahveslammen itäpuolelta, olemassa olevien peltojen ja tilakeskusten poikki. Alueella olevien rakennuskannan kulttuuriympäristöarvoista täytyy tehdä tarkemman suunnittelun ja vaikutustenarvioinnin tueksi selvitys.

Samaten esitetty eritasoliittymä Ruskealan RKY-rajauksen eteläpäässä, Keskustien ja valtatie 4:n liittymäkohdassa vaatii osaltaan alueen kulttuuriympäristön kannalta tarkempaa selvitystä. Alueella on Hartolan rakennetun kulttuuriympäristöselvityksen (Nina Könönen 2005) mukaan Kirkkolan-Ruskealan kulttuurimaisema -niminen alue, jonka rajaus on maakunnallista ja valtakunnallista kulttuuriympäristöaluetta laajempi. Museo ohjaa tarvittavien selvitysten sisältöä ja laajuutta.

Julkisen taiteen sijoittaminen esimerkiksi meluaitoihin tai eritasoliittymien yhteyteen tulee tutkia jatkosuunnittelussa.

Lahten museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö

Liisa Koskelainen

arkeologi

Esko Tikkala

LAHDEN MUSEOT

Lahti City Museums

Lausunto

D/512/12.03.02.03/2024

22.3.2024

Alueellinen vastuumuseo

vastuumuseotutkija

Elisa Lindell

rakennustutkija

Lauri Miettinen

rakennustutkija

Roosa Ruotsalainen

Tiedoksi: Museovirasto